

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Nyårsdagen 2017

Kära systrar och bröder,

När landets alla domkyrkor ringt in det nya året befinner vi oss mitt i det julfirande som inleddes den 25 december och når sin kulmen med den stora epifaniafesten den 6 januari. Den senare har i svensk och övrig nordisk tradition långt ifrån fått den karaktär av julens krön som den har i andra traditioner, inte minst då i de orientaliska och ortodoxa kyrkorna. Det var på denna dag de första ansatserna till ett firande av Jesu födelse gjordes redan på 200-talet i Egypten, vilket hade sina historiska orsaker. När kyrkan under 300-talet kom att enas om den 25 december – som var en stor solfest i romarriket – som dagen för firandet av Kristi födelse, rättfärdighetens sol som gått upp för alla folk, kom likväl den 6 januari att ha kvar sin anknytning till julen.

När vi i Den svenska evangelieboken, i likhet med kyrkorna på många andra håll, låter evangeliet om födelsen så som den skildras av Lukas stå i centrum på juldagen och Matteusevangeliets berättelse om de vise männens uppvaktning av det nyfödda barnet på trettendedagen, ger det oss två firningsdagar, med var sin accent, för Guds människoblivandes mysterium. På juldagen är det Gud som blivit *människa* som väcker vår förundran. På trettendedagen tillber vi det utsatta människobarnets *gudom* tillsammans med de uppvaktande från österlandet.

Vi behöver tid på oss att ta in inkarnationens mysterium, den händelse som gäcker våra uträkningar, vänder upp och ned på all logik och överträffar allt vi kunnat föreställa oss. Julen är firandet av Guds kärleks ödmjukhet. Det vi i tro får säga ja till under denna högtid är inte universums Herre, inte heller de ädlaste av värderingar, utan den Gud som uppenbarar sin kärlek i den radikalaste ödmjukhet. Gud kunde ha kommit till oss insvept i härlighet och makt, i en kaskad av ljus som ingett bävan och fått oss att gnugga ögonen av häpnad. Istället kommer han i den minsta, svagaste och mest utlämnade varelsen. Så valde han att upphäva allt avstånd mellan Gud och människa, att i sin gudom ta plats i vår bräckliga verklighet för att vi skulle förstå att han vill komma oss så nära att vi i förtrolighet kan få tala med honom och förstå hur djupt han älskar oss.

***

Ingen har väl kunnat undgå att 2017 ur ett kyrkligt perspektiv kommer att få en alldeles särskild prägel: det är 500 år sedan Martin Luther spikade upp sina teser (om det nu var det han gjorde, de lärde tvistar) på kyrkporten i Wittenberg. Uppmärksammandet av denna händelse når sin kulmen den 31 oktober i år, dagen för reformationsminnet, men fick sin inledning redan på detta datum det gångna året när de lutherska kyrkorna tillsammans med den katolska kyrkan firade en gemensam försonande gudstjänst i Lunds domkyrka. Kanske utgjorde påve Franciskus bön den mest kraftfulla försonande gesten i sammanhanget, när han som den katolska kyrkans ledare tackade Gud för de gåvor kyrkan fått genom reformationen.

Vi kan förvänta oss att reformationsminnet under 2017 tar plats både i form av sammankomster, seminarier och inte minst i de kristna förlagens bokutgivning. Jag noterar att utgivningen av böcker i ämnet Luther och reformationen är avsevärt mer omfattande i Norge än i Sverige just nu, vilket kanske inte är så underligt då den norska kyrkan bevarat en "luthersk profil" i betydligt högre grad än sin svenska motsvarighet.

Eftersom många av oss – såväl de som tillhör de lutherska kyrkorna som andra – ofta har en tämligen vag uppfattning om vad reformationen egentligen rörde sig om och hur den fick fäste på våra nordliga breddgrader, kan det här året ge skäl till en viss "fortbildning" i ämnet. Jag rekommenderar oss att ta del av något av den litteratur i ämnet som kommer ut. Själv har jag just läst en bok som både ger en historisk bakgrund men framför allt en kritisk belysning av reformationen på gott och ont: de unga teologerna Patrik Hagmans och Joel Halldorfs bok *Inte Allena – Varför Luthers syn på nåden, Bibeln och tron inte räcker*. "Vad ska vi göra med Luther i dag?" är en av de frågor de ställer, och då inte minst i ljuset av att Luthers förkunnelse och teologi i så hög grad tog spjörn emot motståndare: humanisten Erasmus av Rotterdam, den katolska kyrkan, problem i kyrkan i Wittenberg, radikalreformatoriska rörelser osv. Författarna skriver: "Därför finns det egentligen ingen luthersk teologi i meningen ett färdigt, balanserat och komplett system hos Luther. Samtidigt är detta en del av det som gör honom så fascinerande: hur den profetiska glöden och hans eget retoriska driv spränger alla system – till och med hans egna." Boken utkommer på Libris under januari och kan varmt rekommenderas.

För kristna överhuvudtaget, inte minst oss som ekumenisk kommunitet, kan reformationsminnet vara ett incitament till att ställa de frågor som påve Franciskus gjorde i sitt årliga jultal till kurian, den katolska kyrkans högsta ledning: vad innebär det för oss att leva i ständig reformation, att kyrkan är *semper reformanda*? "Reformation är ett tecken på liv, på att kyrkan gör framsteg på sin pilgrimsvandring", sa påven i sitt tal till kurian. En levande kyrka är i behov av ständig reform – just därför att hon lever.

Men vad menar vi med reformation? Låt mig här ge tre perspektiv:

* *Reformation är förnyelse – inte nyheter*. Att byta ut det vi har mot något nytt kan för ett ögonblick te sig lockande, men är i sig aldrig en lösning på en kris eller ett tillstånd av status quo. All verklig vitalisering förutsätter att vi som personer förnyas sådana vi är och där vi finns. Inte heller Martin Luther hade ursprungligen avsikten att bryta upp från sitt befintliga sammanhang och bilda nytt. Evangeliet, Bibeln, kyrkans tradition, arvet från kyrkofäderna – allt detta var för honom omistligt och inget han ville ersätta med något annat, nyare eller mer tidsenligt. Hans kritik gällde det han uppfattade vara missbruk och missförstånd av evangeliets kärnbudskap.

En rad kritiska frågor uppstår, och är viktiga att lyssna till, när vi berör behovet av förnyelse. Behöver vi något nytt – vilket vi ibland gör – eller kan vi förnyas i de strukturer och former vi lever med? När är uppbrottet en kallelse, när är det en flykt? Som kommunitet betonar vi i vår regel "de långa linjerna", det vill säga kontinuitet och trohet så som det uttrycks i den benediktinska devisen *stabilitas loci*, förblivandet på platsen. Men den framväxande klosterrörelsen i väst på 400-talet, som utgjorde en motkultur till såväl ett samhälle som en kyrka präglade av växande rastlöshet och mobilitet, var också medveten om att människan av rädsla för förändring ibland klamrar sig fast vid det oförändrade. Därför behövde ett annat motiv komplettera det första: *peregrinatio pro Christo*. Pilgrimsmotivet signalerar uppbrott och vandring i Kristi efterföljd.

De två "rörelserna", till synes motsägelsefulla, spänner mot varandra i kyrkans historia liksom i varje kristens liv. Och den ena kan inte väljas på bekostnad av den andra. Men beroende på belägenheten kan det profetiska imperativet bestå av det ena eller det andra. När är det, för livets skull, tid för ett uppbrott även i yttre mening? Och när är förnyelsens förutsättning att vi framför allt gräver djupare där vi står? Här behövs en lyhördhet för den helige Ande. Den helige Antonios råd till en sökare som ställde frågan "Hur finner jag ett rikare liv med Gud", löd bland annat: "Var du än bor, flytta inte i otid därifrån." Antonios säger inte att man aldrig bör flytta, men han påminner om risken att tro att en flytt i sig är lösningen.

* Reformation är att låta sig formas av evangeliet – inte bara att få en ansiktslyftning. Det är inte estetiska förändringar som behövs, eller som påven uttryckte det i sitt tal till kurian: "Vad som oroar är inte rynkor, utan det som vanställer kyrkans ansikte." Därför handlar all verklig reformation om omvändelse. Det är hjärtat som oavbrutet behöver reformeras, långt mer än strukturer och former. Det är den inre hållning med vilken vi lever våra liv och möter vår omvärld, som åstadkommer verklig förändring. Det gäller inte minst när vi talar om gudstjänstens förnyelse. Den börjar aldrig med förändringar av ordot, själva gudstjänstordningen, utan i den inre hållning med vilken vi firar gudstjänst, ja redan med vilken vi träder in i gudstjänstrummet.

Reformation är den helige Andes verk, och därför är genuin reform i kyrkan inte en följd av revolutioner, eller för den delen nya principer, utan av en inre, andlig förnyelse. I vår regel påminns vi om detta när kyrkan beskrivs som "en pågående pingst". Men verklig förnyelse är mer än det som upplivar entusiasmen i form av ny inspiration och nya upplevelser. Förnyelse skänker framför allt klarsynthet, och det ligger inte så lite i författaren Claudio Magris definition: "Klarsynthet innebär en orubblig förmåga att hänföras." Här blir även ordet *formation* fruktbart, vad kyrkofäderna kallade *theosis* – gudomliggörelse – och vad John Wesley, i hög grad inspirerad av dessa, kallade *sanctification*, helgelse. Detta var för kyrkofäderna inkarnationens konsekvens, man beskrev evangeliet som en "gungbräda": Gud sänker sig ned och delar vårt liv, för att vi ska lyftas upp och få dela hans liv!

Den utvalda platsen framför andra för hjärtats hänförelse och formandet av våra liv och vår livshållning är den eukaristiska gudstjänsten. När vi i en måltid där vi delar bröd och vin förenas med Kristus, är det långt mer än personlig uppbyggelse vi söker. Varje mässa är en strävan bort från oberoende till den delaktighet i Guds liv som öppnar vårt ansikte mot världen. Detta är målet med all verklig hänförelse, eller "andlig formation" om vi så vill: att våra liv inte bara ska rymma Gud, utan också alla andra människor, ja hela universum. "Du måste förstå att du är en andra värld, ett litet universum", säger Origenes; "att det finns sol och måne i dig, ja, också stjärnor. Om det inte vore så skulle Herren inte ha sagt till sina lärjungar: 'Ni är världens ljus.'"

* Reformation väcker alltid motstånd – ett motstånd som inte ska bekämpas men tas på allvar. Varje förändringsprocess skaver och skapar frustration. Inom oss själva och i den gemenskap vi tillhör. Motstånd är hälsosamt, såvida det inte är illvilligt. Det som får oss att reagera – det vi inte håller med om, det vi tycker är fel i en process av förändring, det som väcker rädsla – behöver vi få sätta ord på. Både för vår egen skull och för andras. Annars finns risken att vår irritation går ut över vårt hjärta och gör oss föraktfulla.

Därför behöver uppriktighet uppmuntras, frågor tas på allvar och ett lyssnande sinnelag övas. Vad står motstånd och kritik för? Är det rädsla för förändring eller för att tappa kontrollen som ligger bakom? I så fall behövs en särskild portion tålmod hos den som utsätts för kritiken. Eller är den ett uttryck för klarsynthet och mod att reagera mot en osund utveckling? Är motståndet rentav profetiskt betingat? Andens formation skapar inte konformitet, snarare den unicitet som gör att var och en blir och vågar vara sig själv, med sin personlighet och sina gåvor, så att vi tillsammans bildar en dynamisk mångfald.

I en gemenskap som Ekumeniska Kommuniteten bär vi med oss en stor mångfald av perspektiv, erfarenheter, synsätt och traditioner. Vi är inte bara pingstvännar, bara lutheraner, bara thomister, bara ekumenianer, bara baptister, bara ortodoxa... Inte heller är vi bara karismatiker, bara liturgiker, bara högkyrkliga, bara lågkyrkliga, bara patristiker, bara ikonmålare, bara pilgrimsläsare (även om det vore önskvärt!)... Vi är inte heller bara gifta, bara celibatärer, bara svenskar, bara ålänningar, bara sörlänningar, bara danskar, bara präster, bara biodlare, bara bibliofiler, bara bilmekaniker, bara vegetarianer, bara nykterister, bara högutbildade, bara lågavlönade, bara pensionärer, bara unga vuxna, bara småbarnsföräldrar, bara kristdemokrater, bara vänsterpartister, bara surdegsbrödsfantaster, bara Dylanmän, bara kattägare, bara storstadsbor, bara fjällvandrare, bara... Vi hör själva! Vi representerar en mångfald som innebär en lika stor rikedom som utmaning. Det ställer krav på respekt, lyhördhet och en vilja att i varje dialog göra sitt yttersta för att utgå från den andres perspektiv och frågor *innan* man ger sitt eget bidrag och framför sin egen åsikt. Att vi skulle vara överens i allt är vare sig möjligt eller ens önskvärt, men frågan är: kan vi vara *ett i Kristus* mitt i, och trots, vår mångfald? Om det är möjligt, är också ett vittnesbörd möjligt som väcker tro och häpnad. Det är, som jag ser det, vår största utmaning och kallelse som ekumenisk kommunitet under reformationsminnets år.

***

Som enskilda befinner vi oss alla i olika livsskeden och stämningar när vi nu går in i ett nytt år. För min egen del kommer detta att bli det år när jag överlämnar det yttersta ansvaret att leda kommuniteten till en efterträdare. Jag gör det med stor tillförsikt. Det är viktigt att komma ihåg att uppgiften som preses inte är ett solouppdrag. Vår kommunitet får aldrig stå och falla med dess preses, utan denne företräder, som det heter i regeln, det råd som bär det pastorala ansvaret för vår gemenskap, och som väljs av kommuniteten. Rådets mandatperiod är tre år, därefter kan uppdraget förnyas eller nyval ske. I samband med årets generalkapitel kan vi förvänta oss att det även blir flera nyval till rådet eftersom några av dess nuvarande medlemmar redan har meddelat att de efter flera perioder önskar lämna över uppdraget till andra.

På det mer personliga planet hoppas jag att under 2017 kunna lägga sista handen vid den bok om profeten Jeremia som jag nu arbetat med i flera år. I mer än trettio år har denne profet lockat mig. Tidigt började jag samla litteratur som utforskar den bibelbok som bär hans namn, och tanken väcktes att någon gång försöka skriva om honom. Jag är i dag tacksam för att det tog tid. Efter att nu i flera år ha levt med Jeremia inser jag alltmer hur omöjligt det är att få grepp om hans bok, för att inte säga hans person. Men också hur samtida denne poet och profet är med oss.

Även om en och annan tar sig igenom den bok som jag hoppas kunna utge mot slutet av året, kommer jag själv att vara den som haft den största behållningen av dess tillkomst. Arbetet med boken har öppnat nya dimensioner av Bibelns värld. Det har gett mig kunskaper som jag inser att jag borde ha tillägnat mig redan som ung pastor. Jag har tvingats inse hur bristfällig min förståelse av den hebreiska Bibeln, dess historia och texter, varit. Allt detta har påtagligt utmanat min egen tro. Mest överraskande är att jag i så hög grad skulle komma att skriva en politisk bok. I dag finner jag det självklart och ofrånkomligt, men det var inte vad jag förväntat mig när jag började. Det säger givetvis mest om den alltför fragmentariska bild av profeterna som jag själv länge levt med, liksom av den kristenhet som jag är en del av. Idén om att tron bör hållas på behörigt avstånd från politik och ekonomi har skapat ett alltför oreflekterat förhållningssätt till en kultur som i så hög grad styrs av sina konsumtionsvanor.

***

Slutligen kan jag berätta att Ekibs bokförlag – Ekumeniska Kommunitetens utgivning av gudstjänstböcker och annan litteratur – i dag öppnar sin nya "butik" på vår hemsida ekibs.se. Därmed finns nu en översikt av de böcker vi har i lager samt möjligheten att enkelt beställa direkt på nätet. Här kommer vi även att erbjuda ett begränsat antal titlar som utgivits på andra förlag, men har anknytning till Bjärka-Säby, Antoniosgården och vår kommunitet i övrigt.

Med dessa rader vill jag önska er alla ett rikt och välsignat 2017. Låt oss inte glömma att ständigt omsluta varandra, hela den världsvida kyrkan, våra egna församlingar och vår kämpande värld i bön. Särskilt vill jag just nu uppmana oss att be för vår visitator, pastor Lennart Thörn, som någon av dagarna under årets första vecka kommer att genomgå en bypassoperation. Lennart har varit på hjärtintensivavdelning på Östra sjukhuset i Göteborg sedan dagen före julafton, han är vid gott mod och sänder sina hälsningar till er alla.

Må så Guds frid som är mer värd än allt vi tänker, ge våra hjärtan och tankar skydd i Kristus Jesus, och må välsignelse från Gud den allsmäktige, Fadern och Sonen och den helige Ande, komma över oss och förbli hos oss alltid!

Er tillgivne,

